

Від упорядника

Баку — одне з найбільших, найдавніших міст Сходу. Баку — від перського «Бадкубе», «удар вітру». І донині Баку називають містом вітрів. Давні візантійці, вірмени та араби трактували назву «Баку» — «Багун» як «місто Бога», «місце Бога».

З другої половини IX століття місто Баку увійшло до складу Держави Ширваншахів і стало одним з основних міст Ширвану. У 1191 році ширваншах Ахсітан I переніс столицю держави з Шемахі до Баку.

У період правління ширваншаха Халіллаулаха I (1417—1462) було споруджено комплекс палацу Ширваншахів.

У середині XVIII століття утворилося Бакинське ханство.

14 травня 1805 року правитель Баку Гусейн Кулі визнав російське підданство, проте коли у 1806 році російська армія на чолі з Павлом Ціціановим підійшла до Баку, Ціціанова було вбито за наказом правителя. Російська армія почала акцію помсти. Наприкінці того ж року вона захопила Баку, а Гусейн Кулі втік до Персії.

Під владою Російської імперії Баку став одним з промислових і культурних центрів Кавказу. Індустріальний видобуток нафти сприяв розвитку міста. У 1847 році на Бібі-Ейбатському родовищі вперше у світі механічним способом було



просвердлено нафтову свердловину. У Баку почався приплив іноземного капіталу, відкрились офіси Ротшильдів, братів Нобелів та інших інвесторів. У 1883 році запрацювала залізниця Баку—Тифліс. У 1899 році відкрили конку, було засновано паровий флот у Бакинському порту. З нафтовим бумом розквітло культурне життя, відкрились театри, було збудовано оперний театр. Баку називали «Париж Кавказу». З 1897-го до 1913 року населення Баку збільшилося майже вдвічі (зі 112 до 215 тисяч)...

Друге десятиріччя ХХ століття було переламним і кривавим. Російська імперія вступила у Першу світову війну, яка пізніше переросла у війну громадянську, в низку інтервенцій. До влади приходили більшовики, турки, англійці. Народилася та загинула Азербайджанська республіка...

Третього березня 1918 року у Брест-Литовську представниками Радянської Росії, з одного боку, та країн Четверного союзу (Германії, Австро-Угорщини, Туреччини, Болгарії) — з другого, було підписано Брест-Литовський (Брестський) мирний договір. У Баку в цей період влада контролювалася Бакинською радою, очолюваною надзвичайним комісаром у справах Кавказу С. Шаумяном. Тридцять першого липня влада в Баку перейшла до тимчасової диктатури Центрокаспію. П'ятнадцятого вересня в результаті запеклих боїв містом оволоділи частини Кавказької ісламської армії. У місті почалася різня вірменського населення. Це була помста за різню мусульман у Баку, яку вчинили радянські війська та озброєні загони вірменської партії «Дашнакцутюн» у березні 1918 року. Сімнадцятого вересня в Баку переїхав із Гянджі уряд Азербайджанської Демократичної Республіки. Тридцять першого жовтня Туреччина капітулювала, і до Баку



увійшли англійські війська під командуванням генерала Томсона.

У середині квітня 1920 року частини радянських військ розбили залишки військ Денікіна та підійшли до кордонів Азербайджану, а 27 квітня перетнули азербайджанський кордон й без опору увійшли в Баку...

На тлі цих історичних подій нащадок давнього роду Алі Хан Ширваншир розповідає про свою любов до юної грузинської княжни Ніно Кіпіані. А ще він переймається пристрасними почуттями до рідного Баку — багатоликого, парадоксального, темпераментного і статечного.

На межі XIX—XX століть, коли Баку перетворився на досить багатий мегаполіс, нафтову столицю імперії, сповнену численних протиріч. Чимало з них доводиться вирішувати Алі Хану та Ніно — азербайджанцю та грузинці, мусульманину та християнці, азіату та європейці, «степнякові» та «лісовичці». Їхні поцілунки чергуються із суперечками про звичаї й традиції, хвилини їхнього щастя змінюються погонями, боями, тягарем еміграції.

Разом з головними героями роману ми опиняємося то в енергійному Баку, то в безтурботній Шуші, то в неквапливому дагестанському аулі, то біля могили Олександра Грибоедова. Феєрія тифліської гостинності, забобони перського гарему, запеклі бої під Гянджою за незалежність молодій державі — теж значимі частини книжки.

Роман «Алі та Ніно» вперше вийшов німецькою мовою у 1937 році й став значною подією у книжковому світі та головною перлиною азербайджанської емігрантської літератури.

Читацький інтерес до цього талановитого твору посилюється завдяки загадковості його автора. Суперечки про те, хто



сховався під псевдонімом Курбана Сеїда, тривають донині. Називають кілька імен: Мухаммед Асад-бек, Лев Нуссінбаум, Юсіф Везір Чемензе-мінлі і навіть баронеса Ельфрида Еренфельс фон Бодмерсхоф...

Залишмо суперечки дослідникам та звернімося до захопливого, дотепного й трагічного роману, що залишається актуальним і через десятиріччя.